

M. ŞEHMUS GÜZEL

PARIS, SOBE!

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL
PARİS, SOBE!

İlk sunumu, aynı başlıkla, Nisan 2006'da, İstanbul'da, dört-beş dostun dizgi ve matbaa bulma konusundaki yardımıyla, kendi yayını biçiminde yapıldı. Çok az sayıda, yanılmıyorsam beş veya atı yüz kadar, belki biraz daha fazla. Bu çalışmayı bir parça kısaltarak yeniden sunmak kararını verince metni başından sonuna okudum, birkaç düzelti, bir-iki çıkarma, bir-iki de ek yaptım. Bu haliyle işe yarayabileceğini düşünüyorum. Yakın tarihe yolculuk boyutuyla bilhassa : Yazılış tarihleri metinlerin altında parantez içinde.

ekitap biçiminde sunumu: Eylül 2020

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen ve kapak: Ferruh DİNÇKAL

Dizgi : MŞG

İSBN : Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, gelişmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, "indirin", götürün.

Hediyemizdir.

İÇİNDEKİLER

<i>CATHERİNE VE GERARD</i>	5
<i>YAĞMUR YAĞDI</i>	7
<i>ANDRE, MİTLER YIKILIYOR</i>	9
<i>FRANCİS BACON: GERÇEĞİN VE YAŞAMIN ŞİDDETİ</i>	15
<i>HEYKELLER SOKAKTA</i>	20
<i>KANADINDA MAVİSİ</i>	23
<i>ARAP SİNEMALARI/FİLMLERİ ÜÇÜNCÜ BİENALİ</i>	29
<i>LA ROCHELLE FİLM ŞENLİĞİ</i>	31
<i>ODY SABAN: TENİNDEKİ RESMİ TAŞIMAK</i>	33
<i>SONRA-CILIK'IN SINIRLARI</i>	35
SONRA-ÇILIK.....	37
POSTMODERN BİR FİLM, BİR "SİNEMA": "GÖREVİMİZ: TEHLİKE".....	38
CIA'DA BİR "KÖSTE(BE)BEK".....	39
"İYİLİK" VE "KÖTÜLÜK".....	40
<i>ÇOCUKLAR(IMIZ) BİZE BAKIYORLAR</i>	43
<i>BARIŞ VE SANAT</i>	47
<i>PARİS: ZOOM</i>	49
<i>MER-AK(IL)LISINA</i>	52
<i>YOL-CULUK</i>	56

CATHERİNE VE GERARD

Catherine Deneuve ve Gerard Depardieu Paris'te bulduklarında yemeklerini Fouquet's'te yerler. Sadece onlar değil, Fransa sinemasının bütün tanınmışları ve tanınmamışları.

Ünlü Champs-Elysees Caddesinde Zafer Takı'na iki adımlık lokanta Fransız sinemasının "kantindir". Ama siz siz olun "kantin" lafına kanıp içeriye adım atayım demeyin. Çünkü palto, çeket, pantolon bile yetmez hesabı ödemeniz için.

Sadece pahalılıktan değil. Hamam böcekleri ve ölmüş sinekleri yüzünden de. Açıklayalım:

1993 Aralık başında iş müfettişleri "bir ihbar üzerine" lokantayı "ziyaret" ettiklerinde az daha küçük ve büyük dillerini yutuyorlardı: Patates çuvallarında ölmüş sinekler, mutfakta en olmayacak yerlerde hamam böcekleri. Ve dahası da var:

Noel ve yeni yıl şenlikleri için getirilen, ve elbette müşterilere "taze" diye sunulan "foie gras" (Kaz ciğeri ezmesi. Havyarın amcasıoğlu. Pahalı mı pahalıdır) meğerse "surgelé" imiş (dondurulmuşmuş).

Lokanta patronları yargılanıyorlar artık. 12 Ocak 1994'teki duruşmada istenen ceza: 250.000 Frank para cezası ve iki yıl hapis.

(O günlerde henüz öroya geçmemiştik.) Yapılan anti-reklam da cabası.

Artık Catherine'i görmek istiyorsanız Musee d'Orsay'daki sergilerin açılışını tavsiye ederiz. "Gege"ye gelince O'nun nerede karşınıza çıkacağını garanti edemeyiz. Alınan haberlere göre Germinal yakında Türkiye tv'lerinde gösterime giriyor. En iyisi, bu durumda, filmi izleyip Depardieu'yü madenci rolünde selamlamak. Hadi kolay gelsin, bu filmi sakın kaçırmayın. Film değil rock.

(21 ocak 1994)

YAĞMUR YAĞDI

Fransa’da birkaç haftadır, köylüler, çiftçiler ve sendikalar “Yandım, bu yıl yine kuraklık olacak, ürünlerimiz yanacak.” deyip yeri göğü inletiyordu. Çevre Bakanı devreye girip vatandaştan “suyu idareli kullanmasını, arabaları içme suyu ile yıkamamasını, çiçeklerin sık sulanmamasını” vb. rica ediyordu.

Vay sen misin yağmur isteyen?

Bir yağmur bir yağmur sorma gitsin: Bir günde bir aydakinden fazla yağmur yağdı. Köylüler ve çiftçiler şenlik yaptı. Şehirliiler çamura battı. Paris ve bölgesinde birçok evi, işyerini ve fabrikayı su bastı. Paris’in en zengin semtinde, Champs Elysees’de ve hatta Cumhurbaşkanlığı Sarayında elektrikler kesildi. Yollar yarıldı, arabalar pike yaptı. Can kaybı yoktur. Zarar ziyan çoktur. Şiddetli yağmur, yolların, kaldırımların ve kanalizasyonların pisliklerini taşıyıp, Seine nehrine dökünce bütün balıklar karaya vurdular, Seine nehrinin yüzünü balık ölüleri kapladı...

Bu sel felaketi 25-26 Mayıs 1992’de cereyan etti. Hemen sonra Seine nehri temizlendi. Uzmanlar gerekli müdahaleyi yapıp başka yerlerden balıklar getirdiler: Seine dingin ve alışılmış halini aldı... Turistlere ayıp olmasın hani.

Gel zaman git zaman 1995 başında Paris muhabirlerinden biri selden fena ilhamlanmış olmalı, aynen şunları yazdı: “Seli bile

güzel Paris. Paris'te hüçün de yaşanır, sevinç de. Doğal afetler bile fazla etkilemez bu kenti estetik bir boyut kazandırır. Fransa'nın başkentini sel aldı. (...)" Vesaire vesaire.

Sevindim doğrusu:

Seine nehri balıklarının ve bütün Parislilerin, zengin ve yoksulların, yersiz yurtsuzların, bütün baldırı çıplaklarının Türkçe gazete okuma alışkanlıkları olmamasına.

(3 haziran 1992 ve ilâveten, "ilham" gelir gelmez: 9 Şubat 1995)

ANDRE, MİTLER YIKILIYOR

André Malraux'yu ilk eşi Clara'dan dinlemeli:

“Ne uçak pilotluğu canım. Uçak kullanmayı bilmiyordu ki pilot olabilsin!”

André'nin en yakın arkadaşı, yazar Paul Nothomb tamamlıyor: “Otomobil bile kullanmayı bilmezdi. Hatta yaşamı boyunca bir bisiklet bile kullanmadı.”

Malraux'nun İspanya Savaşı sırasında uçak filosu komutanlığı bir efsanedir. Bir uydurma. Ama Cumhuriyetçileri 1936'dan itibaren destekledi. Onlara uçak verilmesi için Fransa Halk Cephesi hükümetinin değişik bakanlarının kapılarını aşındırdı. Cumhuriyetçilere destek bulmak için ABD'lere kadar gitti. Birçok toplantıda nutuk attı. Ama bunlar aynı zamanda Malraux efsanesini yaratmaya da yaradı.

Malraux'nun yaşamındaki efsane ve aldatmaca, 23 Kasım 1996'da KÜLLERİNİN Pantheon'a transferinde de saptandı: Yirmi yıl önce öldüğünde cesedi, isteği ve inancı üzerine, yakıldı. Külleri, son yıllarını kedileriyle tek başına geçirdiği konağında, bir kavanozda saklanıyordu. Bu O'nun Çin uygarlığına, uzakdoğu inançlarına yakınlığıyla ilgili olmalı... anlatılanlara inanılırsa.

Ama küllerin Pantheon'a transferi sırasında "cesedi" sanki tabut içindeymiş gibi altı askerin omuzlarında taşındı ve dört kedi heykeliyle çevrili katafalka kondu. Törenin daha çekici ve daha etkileyici olması için TABUT tercih edildi. KÜLLERDEN söz edilmedi. Bu arada bir günlük gazetenin Paris "muhabiri" Fransızca bir gazeteden aynen çevirdiği ve kendi imzasıyla yayınladığı "yazısında" Malraux'nun "MEZARININ" transferinden söz etti. Burası Paris Babo her şey mümkün.

Malraux sürekli biçimde bizzat kendi efsanesini yaratmaya çabaladı. 1920'lerde Çin uygarlığının hayranı olarak önce Çin'de, sonra Kamboçya ormanlarında dolaştı. Bu arada bu uygarlığın en güzel heykellerinin başlarını "kesip" çalmak üzereyken yakalandı ve bir süre hapis yattı. Fransa hükümetinin araya girmesiyle bırakıldı. Ama Malraux, Çin'de komünist ayaklanmaya ve devrime katıldığı dedikodusunun yayılmasına bizzat katkıda bulundu. Mao'ya belki "Uzun Yürüyüş" fikrini de verdi (!) Malraux, o yılların birçok aydını gibi afyon çekti. Belki "modaya uymaktı" amacı. Bu arada Çin Komünist Partisi'nden insanlar da tanıdı. Bunları son derece etkileyici bir biçimde ve kardeşlik ilişkilerini öne çıkararak La Condition Humaine'de anlatıyor. Ama hiçbir zaman bizzat Çin Devrimi'ne katılmadı.

Khmer heykellerinin başlarını nasıl "kestiğini", nasıl aşımaya çalıştığını da anlatıyor: Les Conquerants'da (Fatihler diye çevirebiliriz).

Ama efsanelerin derisi sert olduğu için Malraux'un heykel hırsızlığı, maceracılığı unutuluyor. Unutturuluyor. Unutulması için

epey gayret te gösteriliyor. O'nun devrimci ve hatta sömürgeciliğe karşı olduğu iddia ediliyor. Doğru değil:

O kadar ki o yıllarda ve daha sonra da "MODELİ" T. E. Lawrence'dır. Daha çok Lawrence d'Arabie ismiyle tanınan ve Birleşik Krallığın/Büyük Britanya'nın/İngiltere'nin stratejisi uyarınca Arapları Osmanlılara karşı ayaklandıran, sonra İngiliz mandasına teslim olmaları için uğraşan "ajan". Yirminci yüzyılın başındaki güya "James Bond"...

Malraux, Fransa'ya 1920'lerin ortasında döndüğünde ilk yapıtları ve yazıları sürrealisttir. O yıllarda çünkü Paris'te aydın çevrede, Breton ve arkadaşları belirleyici konumdadırlar.

1930'larda, Malraux, PCF'e (Fransız Komünist Partisi) yakındır. Defalarca SSCB'ye gider. İşçilerle toplantılarda ateşli nutuklar atar. Kararlı antifaşisttir. Bu bağlamda İspanya'da Franko darbesi üzerine Cumhuriyetçiler safında mücadele etmek için İspanya'ya gider ve Cumhuriyetçilerin diplomasi işlerini üstlenir. Mücadeleyi daha geniş kitlelere yaymak için Espoir'ı (Umut) kaleme aldı. Ve filme çekti: 1937'de...

Çok para kazandı Malraux. Kazandığını Fransa'da yatırdı.

Malraux, İkinci Savaş yıllarında Fransa'yı işgal eden Nazilere karşı DİRENİŞ içinde yer aldı. Önce Orta Fransa'da sonra Alsas-Loren'de. Savaş sonrasında kaderi general Charles de Gaulle'ünküyle

kenetlendi. Doğrusunu isterseniz Malraux bizzat kendisi kaderini General'inkiyle kenetledi. Bugün sadece generalin "Kültür Bakanı" olarak anımsanıyor. Oysa 1946'dan itibaren generalin partisinin Propaganda Sorumlusudur/Şefidir. Ve partinin sözcüsüdür. 1958'de general askeri darbe ittirmesiyle iktidara gelip, hemen sonrasında Beşinci Cumhuriyeti kurduğunda yanında hep Malraux'yu görüyoruz: Nitekim 1958'den 1969'a, yani generalin siyaseti bırakmasına kadar Malraux, "KÜLTÜR İŞLERİNDEN SORUMLU DEVLET BAKANI"dır. Sadece "Kültür Bakanı" değil.

Malraux'nun bu yılları O'nun De Gaulle ve yandaşlarınca enstrümanlaştırılmasına/aletleştirilmesine denk düşüyor. Nitekim 23 Kasım 1996'daki törende, cumhurbaşkanı Chirac'ın, Generali tanık gösterip, Malraux için "O ne sağcı ne solcudur, Fransa'dandır" demesi önemli. Bu tanım Malraux'ya uyuyor.

Bugün bile "kendi" Malraux'larını bize "satmaya" çalışıyorlar. Oysa bu Malraux artık ne İspanya Savaşını destekleyendir. Ne de Direniş'teki "Colonel Berger" (Albay Çoban. Şiirini gözardı etmemeli! Çünkü Berger hem çoban hem de "önder/yolgösteren" anlamına geliyor.)

O kadar ki Malraux Cezayir'de ulusal kurtuluş mücadelesi verenlerin sesini duymadı bile. O kadar ki Cezayir'deki işkenceler vesilesiyle kılını bile kıpırdatmadı. Generalin Devlet Bakanı olarak "görevini yaptı": Ama Jean Genet'nin Les Paravents'ını savunmak için Meclis'te nutuk attı. Açık kapılara da tekme! Atar! Kolay çünkü.

Malraux, artık sađa ve milliyetçiliğe teslim olmuş bir adamdır: 30 Mayıs 1968’de, öğrencilerin ve işçilerin gösterilerine karşı Fransa tutucularının düzenlediği karşı gösterinin en başında Malraux bulunuyordu: Fırsatınız olursa bu gösterinin videosunu izlemelisiniz: Malraux ah! Sağ kolunda Michel Debré ve O’nun hemen yanında da Maurice Schuman: Fransa tutuculuğunun, tarikatçılığının en öndeki isimleri. Nihayet Schuman, 23 Kasım 1996’da, Chirac’tan önce konuşup “dostunu andı”. An-ar.

Malraux on bir yıl Kültür işleriyle uğraştı. Bu arada, de Gaulle’ün ve Fransa sömürgeciliğinin çıkarlarını savunmak için dünyanın “ilerici” saydığı bütün liderlerini ziyaret etti: Hayranı olduğu Mao başta, Nehru ve diğerlerini de: Fransa ile işlerin (ticaretin filan yani) iyi yürümesi için yeni “köprüler” attı. Atar!

Malraux 75 yıllık ömrüne çok şey sığdırdı. Günahın boynuna. O’nu sadece sanat konusunda yazdıklarıyla ve romanlarından gençlik eserleriyle anmak isterim: İşte bir-iki örnek:

“Faşizme karşı en iyi, en etkileyici ilaç YARATICILIKTIR.”

Veya şu: “Fikirler, düşünmek için değil yaşama geçirilmek için yaratıldılar.”

Yaşamak, serüven ve yazmak için koşturdu. Siyaset yaptı ama siyasetçi olamadı. Yaşamını tek başına noktaladı.

O'nu anarken Partizanların, Nazilere karşı direnenlerin Şu türküsü en güzeli:

“YoldaŐ düŐersen eğer, meraklanma: Karanlıkları yarıp, karanlıkları deŐip gelen bir yoldaŐ yerini dolduracaktır mutlaka. Siperini boş bırakmayacaktır: Silahın asla yerde kalmayacaktır. Sen DireniŐçisin çünkü. Sen Partizansın, sen İŐçisin, sen Kylsn çünkü.”

(24 Kasım 1996)

FRANCİS BACON: GERÇEĞİN VE YAŞAMIN ŞİDDETİ

Francis Bacon'un, "yirminci yüzyılın en büyük İngiliz sanatçısının" retrospektifi, Paris'te Georges Pompidou Kültür Merkezi'nde 27 Haziran 1996'da başladı. 14 Ekim'e dek sürüyor. İzlemek, yeniden izlemek, hayran kalmak, derin düşüncelere dalmak, "bu da nedir ki?" diyebilmek için daha birkaç günümüz, birkaç haftamız var. İnsana yapılan, reva görülen, zorbalık ve şiddet tablolarında.

Peki insana kim zorbalık yapıyor: Elbette toplum: Kapitalizm. Ama Bacon bize bunları böyle apaçık anlatmıyor: İnsan vücutlarını, insanın yüzünü ("hiç sevmem yüzü" diyor) deforme ederek. Biçimini alabildiğine bozarak. Ama aslından yine de bir şeyleri saklayarak.

Bacon'u en çok ilgilendiren "ağız ve baştır". Tabloları "görüntüler konsantrasyonudur": "1946 Resmi" Bacon'u en iyi anlatandır:

Bir kapkara masa, bir kapkara "ağız", aslında sadece sivri, sipsivri dişler ve çepeçevre etler. ET ve KASAP. Bacon, aynen şunları belirtiyor:

"Ortadaki aslında bir tür diktatördür ve etlerle, kasap dükkanında olduğu gibi asılı etlerle, çevrilidir."

1946 İngiltere’de ve başka ülkelerde diktatörlüklere karşı aydınların ve sanatçıların en ciddi mücadele yıllarıdır. Bacon da oradadır: “Tablolarıma bakarken dünyaya bakıyorsunuz.” demesi boşuna değildir. Bizden anımsatması.

Resimlerine, tablolarına sakın “sürrealist” (gerçeküstü) demeyin. Hem Bacon alınır ve size “Gerçeğin, yaşamın görüntülerini çiziyorum” der. Hem de zaten sürrealistlerin sanat alanında burunlarından kıl aldırmadıkları 1930’larda, ilk resimlerini sürrealistlerin bir sergisine gönderdiğinde resimleri aynen iade edilmiştir. Çünkü “ustadlar” kararı verdiler: “Resimleriniz sürrealist değildir.” Ferman onlarınsa, gezmek Bacon’undur: O da böyle yapar. Ver elini Paris, Berlin, Madrid...

Bu bir tesadüf değildir, Picasso’dur O’nu en çok etkileyen: 1928’de Paris’te ilk Picasso tablosuyla sarsılır. Ve kendine gelir. Kendini ve resim üslubunu bulur. En büyük şokudur bu. Ve bu tarihten sonra GERÇEĞİN GÖRÜNTÜLERİNİ ÇİZMEYE KARAR VERİR. Şaka değil hakikat!

Bacon’un atölyesi O’nun “fildişi kulesidir”: Tam anlamıyla bir KAOSTUR ATÖLYESİ: Üstüste yığılı kitaplar. Yerlerde sürünen içki şişeleri, boş kutular ve aklınıza gelebilecek her türlü karman çorman, toz ve çöplük. Duvarlarda birkaç abstrait/soyut resmini/tablosunu görebilirsiniz. Çünkü adettir: İlk renklerini duvarlarında dener. Zaman zaman atölyesindeki tozları, birikintileri, renklerine/boyalarına katar: Tabloları böyle oluşur. Kaos dedik ama öyle başıbozuk bir kaos da değil: Nitekim kendisi ne diyor: “Mükemmel bir biçimde düzünlenmiş bir kaos.”

Eskiz yapmadan, doğrudan doğruya tabloya nakşeder. Şu “geniş, derin ve akıl almaz bilinçaltı isimli okyanustan” gelenleri: ESKİ METODLARIN CANI CEHENNEME .

Evet eski metodları asla kullanmamasıyla tanınır Bacon: “Kendi metodumu deneylerle, yanılmalarımla, yeniden deneyimlerimle, hatalar yaparak bizzat buldum” demesi bundan.

Deneyim O’nun için sürekli risk almaktır. Kendi kendini tehlikeye atmaktır. Bacon’a göre, sanatçı ve gerçek yaratıcının tanımıdır bu. Yoksa “akademisyen olurum” diyor. O’nun aklındaki “akademisyen” bir tür devlet memurudur: Her şeyi yasalarla önceden belirlenmiş bir yaratık. YARATICI DEĞİL: YARATIK. Devletin yaratığı. Kravatını eksik etmeyen asla.

Bacon “üçlemeleriyle” ünlüdür. “Polis önünde, cepheden, sağdan, soldan” fotolar çekilmesini taklid ettiği/Tİ’YE ALDIĞI portrelerini de anmak gerekiyor:

Dünyayı kaplayan şiddetin, her gün ve her gün televizyonlardan, radyo ve gazetelerden aktarılan şiddetin aldığı boyutlardan sonra O’na niçin resimleriniz, tablolarınız ZORU VE ŞİDDETİ aktarıyor diye sormayın ve kimileri için “çekilmezdir” demeyin sakın. Yanıtı hazırdır çünkü:

“Herkesin resimlerimi sevmemeleri benim için bir mutluluktur. Ve bunca şiddet, zulüm, baskı ve sömürü önünde başkasını da beklemeyin benden: Çünkü tablolarım GERÇEĞİN GÖRÜNTÜLERİDİRLER.”

Yineliyorum. Ama anlamak ve hafızaya yerleştirmek için şart. Çünkü Bacon’un tablolarına sıradan birer resim gibi bakamayız. “Doğal olarak optimistim” diyor. Ama bunca barbarlıktan sonra “Hiçbir şey konusunda derinden optimist değilim” diye de ekliyor hemen.

Birçok tablosunu beğenmediği için yok eden pek çok ressam ve pek çok sanatçı vardır: Bacon onlar arasında büyük olasılıkla birinciliği alır. Çünkü önce kendisi için çiziyor. Önce kendisi için yaratıyor. Ve beğenmediklerini hemen “yok ediyor”du.

Ve eğer gününüzden birkaç saatiniz kaldıysa gidin Bacon sergisine: Seyredin. Ve çıktığınızda, eğer çıkabilirseniz, dünyayı, olayları yaratanları ve insanları artık başka GÖZLERLE, göreceksiniz mutlaka.

Yaşamın ve gerçeğin şiddetini neden çizdiğini ve metodunu daha yakından öğrenmek için Bacon retrospektifi vesilesiyle Fransızca yazılan veya Fransızcaya çevrilen birçok yapıttan biri seçilebilir. Önerim şudur:

David Sylvester ile yaptığı söyleşileri içeren kitap: Fransızcası: ENTRETIENS AVEC FRANCİS BACON, Skira Yayınları, Cenevre, 1996.

David Sylvester ressamı en iyi tanıyanlardandır. Bacon üzerine başka kitaplar da yayınlandı. Tam zamanıydı.

(15 Eylül 1996).

HEYKELLER SOKAKTA

Mayıs 1968'in "ihtilalci" öğrencilerinin sloganlarından en bilinenlerinden biri "sanat sokaklara", "müzeler sokaklara"ydı. Zaman içinde burjuvazi kendi "çocuklarının" sloganlarına sahip çıktı. Doğal: Çünkü bu arada zaten "ihtilalci bebeler" de "tatile" çıkmışlardı.

Sonuçta kimi sanat eseri önce metrolara "indiler". İndirildiler. Kimi sergi açıkta, sokak ve caddelerde, meydanlarda ve bulvarlarda açıldı. Burjuvazi çocuklarının sloganlarına sahip çıkıp, onları, hem sloganları, hem de "bebelerini", evcilleştirdi.

Ve sokakta, caddede, bulvarda sergi açmak artık "moda oldu":

İşte Paris'in en ünlü ve ahım şahım caddesi Les Champs-Elysees de sergilerle adını yeniden yeniden duyuruyor. Son örnek Mayıs 1996'da başlayan ve sezon sonuna dek sürecektir olan sergi: ADI: "LES CHAMPS DE LA SCULPTURE": HEYKEL TARLALARI.

Place de la Concorde'dan başlıyor ve Matignon caddesiyle Franklin D. Roosevelt caddesinin birleştiği noktada sona eriyor:

Concorde Meydanı'nda, vakti zamanında Mısır'dan araklanan Dikilitaş mavi, masmavi ışıklar içinde: Sanki hala Mısır'dan, İskenderiye'den, denize indirilmesinden bu yana başlattığı

“yüzmesini” sürdürüyor. Ve hemen altında Leger ve Klein’den birer eser bulunuyor. Daha sonra 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başından günümüze en tanınan ve en “sağlam” heykeltıraşların/yontucuların yapıtları sergileniyor: Açıkta. Ücretsiz.

Böylece Paris bütün yontucularına SAYGISINI da sergiliyor:

Aynı zamanda son derece turistik bir yatırım.

Çünkü Paris’e gelmek için bir neden de böylece yaratılıyor. Taşradan ve bütün Avrupa’dan.

Şunu da eklemek gerek: Paris’lere yolunuz düşerse bu sergiyi mutlaka görmelisiniz, izlemelisiniz. Çünkü böylesi bir sergi her zaman bulunmaz: Rodin’den başlayan ve bir anlamda O’nun etkisinde kalan, öğrencilerinin ve öğrencilerinin öğrencilerinin ya da “mirasçılarının” ve izleyicilerinin eserleri peş peşe sıralanmış: Günümüzde televizyonların esiri olmuş, sanatın gözle bizzat “dokunulur” olabileceğini unutmuş, insanların bizzat ve DOĞRUDAN DOĞRUYA SEYRETMEYİ YENİDEN ÖĞRENMESİNİ İZLEMELERİNE bile kazanç. Hele küçük çocukların heyecanla bir yapıttan diğerine koşması.: TELEVİZYONLAŞMAYI AŞMAK biraz da böyle olur.

Dahası Giacometti’nin “YÜRÜYEN ADAM”ı sizi de mutlaka coşturacaktır.

Picasso'yu artık saymıyoruz: Çok tanındığı için.

Ama Cezar'ın yapıtlarını ve hele kadınların sevincini ve kadına "Çirkin bile olsan dalganı geç, hayatını yaşa, kendini ispat et" diyen Niki de Saint-Phalle'in ÖZGÜRLEŞMİŞ KADINLIK yapıtlarını mutlaka anmalıyız.

Sergiyi, vaktiniz olursa eğer, bir gündüz gözüyle gezin. Bir de gece: Heykellerin her birinin kendine özgü ışıklandırılması içinde... Lokum. Bir parmak bal.

(24 Mayıs 1996).

KANADINDA MAVİSİ

Paris'in en merkezi mekanı, yoksa kalbi mi demeli? İşte Beaubourg. Türkçesi: Güzelkent olabilir icabında.

Bu mahallenin en çarpıcı binası ise elbette Centre Georges Pompidou'dur. 1974'de vefat eden Fransa cumhurbaşkanının adına saygı olsun diye böyledir ismi. Ama adı geçeni ne başbakan ne de cumhurbaşkanı olarak sevmeyen Fransalılar ve Parisliler, mekana sadece Beaubourg demekle yetinirler! Adam olana çok bile. Çünkü Pompidou Mayıs 1968'de başbakan, daha sonra Charles de Gaulle'un yerine cumhurbaşkanı olarak herkese sevdiremedi kendini.

"Bizimkiler", yani Tahir, "Küçük" Ahmet, Mehmet Ağlayancerit, Hogir, Ramo, Ercan, Fatma, Ayşe, Elif, Günseli, Umut için buranın adı "Borulu Binadır". Nokta.

Haksız da değiller: Çünkü yapıldığı sırada en modern ve en göz alıcı olması için, mimarı en "devrimci" malzeme ve yöntemleri kullanıp inşa ettirdi bu binayı. Nitekim o yıllarda mimarisini beğenmeyen Parisliler (laf aramızda Parisliler mutlaka tartışacak bir konu yaratırlar, yoksa bu "hayatın tadı mı olur?") kötülemek için binanın adını "l'usine à gaz" koyverdiler: Gaz fabrikası. Bu da Parislilerin "şakası".

Bu çevre ve bu binayı severim müsadenizle: Arka tarafından vardığınızda çünkü, binanın hemen yanı başında, parking girişindeki alanda güvercinler sürekli gösteri halindedirler: Taklacıları bile bulunur aralarında. Ve kanatlarının mavisi zaman zaman binanın mavisikle ahenk haline gelir. Ve “uçabilirsiniz” siz de onlarla: Hem güvercinlerle hem de binayla. Ama lütfen takla atmaya meraklılar varsa ceplerini önceden boşaltsınlar: Çünkü sonra havada ne olacağı bilinmez...

Binayı severim evet: Çünkü önünde ve arkasında Paris’in en bitirimleri ile, polisleri, üniformalı ve sivil, köşe kapmaca oynarlar: Arka tarafında hapçılar, esrarcılar, eroinciler ve her türlü kötülük adamlarıyla yoksullar nöbettedirler. Ön tarafında ise bir yandan sihirbazlar, “göstericiler”, göz boyayıcılar, müzisyenler seyirliktirler. Öte yanda cafelere ve ucuz işi lokantalara sırtını dayayan keşler biraradadırlar: Bir tür insanlık dramı günü birlik oynanır buralarda: Polis onları arada bir toplayıp götürür: “Kimlik kontrolü” deyu. Onlar sonra çıkar gelirler yine. Ve alışılmış yerlerini kaparlar tekrardan. Maksat “aile” olduklarının “bilincine” varmak: Paris, insanlık dramı, hırsız-polis oyunu ve daha neler neler turistlere sunulur: BU DA ÜCRETSİZ. Sadece turistlere de değil elbette. Ve Güzel-Kent oluverir Seyir-Kent:

Bitirimlerin, keşlerin sırt dayadıkları binalardan birinde Yugoslavya Kültür Merkezi bulunur: Ve “Bosna!” diye tutturan güya yeni filozof B.H.L. ve yandaşları bu binayı bir ara işgal bile ettiler: EYLEM! Sonra aylarca bina önünde, iyi aile kızları ve oğlanları “nöbet tuttular”: Parislileri ve turistleri “Sırpların vahşeti” konusunda uyarmak için... “Harika!”, “Mütiş!” Ne cesaret ama!

Binanın önünden varırsanız bu sıralar müthiş bir inşaat durumuyla karşılaşacaksınız: Çünkü onarım, bakım ve yineleme işleri en hummalı biçimde sürüyor birkaç haftadır.

Ama ne makinaların gürültüsü, ne çevrenin ana-baba günü havası, ne hırsız-polis köşe kapmacaları, binanın ön cephesinde kırmızı neonlarla(?) “le cinema turc”ü görmenizi engelleyebilir. Sağında daha büyük harflerle ve mavisikle “Amerika fotoğrafı” (foto sanatı) yazsa bile.

Evet, mutlaka duydunuz: Burada, bu binada, “Salle Garance” da “türk sineması” toplu gösterisi yapılıyor: 17 Nisanda başladı. İlk dönemi 22 temmuza dek sürüyor. Sonra araya yaz dinlencesi girecek. Daha sonra ise ikinci dönem başlayacak: 18 eylülde 14 ekime kadar.

Birkaç gün mü desem, birkaç hafta mı desem, şenliğin başlaması vesilesiyle Türkiye’nin bütün günlük gazeteleri ve hele kültür sayfaları konuya epey yer ayırdılar. Köşe yazarlarından açılışa davetli olanlar kaleme sarıldılar: Kimi “türk sinemasının çıkarmasından” kimi “kuşatmadan”, kimi “fırtınadan” kimi “bilmemenden” söz etti. Aman aman. Çocukluğundan beri Paris bölgesinde yaşayan ve artık Fransızca’yı bülbül gibi konuşan onyediy yaşındaki Tahir bu işe çok şaşırdı: “Abi bu yazarlar Türkiye’deki savaş durumunu böylece itiraf ediyorlar sanki” dedi. Kültürel ve her halkın sinemasının sırası gelince yapılan böylesine sevimli bir toplu gösteri için bu denli “askeri” terimlerin tercihi manidar. Analizi açık.

Bu terim ve sözcüklerin barbarlığı, yersizliği dışında “türk sinemasının” ne kuşatması söz konusudur. Ne çıkartması. Ne de fırtınası. İlk günlerdeki tantana ve “sefer” bitince, “davetliler” ülkeye dönünce, Salle Garance doğal ve alışılmış görünümünü kazandı yeniden: Sinema severler, Türkiyeliler, Fransalılar ve yolları buralardan geçen turistler bir bilet alıp film izliyorlar: Hele Yılmaz Güney’in filmlerini görmek isteyenler. Ama ne öyle “fırtına”, ne de öyle bir “kuşatma”. Unutmamak gerek ki Paris’te her hafta başlayan, birkaç hafta veya birkaç ay süren başka birçok şenlik de var. Paris her gece elli bin koltuk sunuyor seyircisine. Meraklısı için Paris her gün “Şenliktir”. “Ustam” öyle dememiş miydi?

Ama yüzden fazla, “türk filminin” birden sunulması elbette önemli bir kültürel olay. Elbette bu işin bütün yükünü taşıdığını bildiğimiz, sinema hayranı, yıllardır Cumhuriyet’te ve başka yayın organlarında sinemayı sevdirmek ve sinemayı savunmak için elinden geleni yapan Mehmet Basutçu’yu kutluyorum. Ama köşe yazarlarının abartmalarının da altını çizmek gerekiyordu. Hele birkaçı Paris ziyareti sırası ve/veya sonrası kaleme aldıkları yazılarında tek tek isimler verip “teşekkür etmekten”, ne yazdıklarını ve niçin yazdıklarını bile unuttular. Aynı gazetede, aynı gün, bir sayfada bir köşe yazarı örneğin, “tek afişini bile göremedim” türü şeyler yazdı. Birkaç sayfa ötede ise başka bir köşe yazarı “bütün Paris afişlerle donatılmış” diyebildi.

Ölçü kaçırıldı yani.

Oysa mutevazi olmak gerek: Adı geçen Kültür Merkezi'nin Sinema Bölümünün yıllardır sürdürdüğü toplu gösterilerde bu yıl sıra Türkiye'ye geldi. Őimdiye kadar gerçekleştirilen toplu gösterileri sıralayalım: Alman sineması, Danimarka sineması, Yugoslavya, Gürcü, Polonya, Meksika, Kanada, Ermeni, Kore, Yunan sineması...

Ve bunun abartılacak bir tarafı yok: Ama bizim yazarların konumu aynen: Grmemişin bir oğlu olmuş çekmiş kn koparmış hikayesi. Ağır olun be hemşeriler!

Şenliğin başarısını, bitiminde toplam seyirci sayısı da belirleyecektir mutlaka: Şimdilik şunu söylemeliyim: Kültür Merkezi sorumluları bu konuda çok umutlu olmadıkları için, "türk sineması" toplu gösterisini görece "l sezon" olarak bilinen "yaz sezonuna" koydular. Herkes biliyor ki sinema için en iyi sezon "kış sezonu"dur: Yani ekim-ocak arası, veya ocak-nisan veya mart-temmuz arası... Nitekim geçen yıl düzenlenen Yunan Sineması toplu gösterisi 22 martta başladı, 24 temmuza dek sürdü.

"Türk filmleri" toplu gösterisi vesilesiyle Salle Garance'a giden koridorda bir de sergi bulunuyor: Film afişleri, film fotolarından oluşan.

Foto ve afişlerde hemen dikkati çeken Yılmaz Güney. Oynadığı, senaryosunu yazdığı pek çok film gösterimde. Bunların yanında bizzat yönettiği veya senaryosunu yazdıktan sonra hapishaneden yönettiği filmleri de gösteriliyor.

Toplam yüz kadar film arasında Yılmaz Güney'in bizzat yönettiği veya Zeki Ökten ya da Şerif Gören'le birlikte yarattığı toplam sekiz film izlenebildi: Seyyit Han, Aç Kurtlar, Umut, Ağıt, Arkadaş, Yol, Sürü, Düşman.

Ali Özgentürk, Ömer Kavur ve diğerlerinin de en seçme filmleri gösterildi.

Her film ayrı gün ve ayrı seanslarda üçer kez seyirciye sunuldu.

Keyfimiz yerinde. Mutluyuz

(18 Mayıs 1996)

ARAP SİNEMALARI/FİMLERİ ÜÇÜNCÜ BİENALİ

Arap sinemalarının zenginliğini, çeşitliliğini bir kez daha izleyebilmek için iyi bir olanak: Her iki yılda bir Paris'te Institut du Monde Arabe tarafından düzenlenen Arap Filmleri Bienali 21 Haziran 1996'da başladı. Fas, Cezayir, Tunus, Mısır, Filistin, Lübnan, Suriye ve Irak sinemalarından seçme kurgu, belgesel ve çizgi filmler gösteriliyor. Filmler orijinal versiyonlarıyla ve Fransızca alt yazılı sunuluyor.

Arap sinemasının en iyilerinin filmlerini izlemek olası: Örneğin Mona Hatoum, Michel Kammoun, Leyla Assaf, Nasser Fakih, Akram Zaatari ve Michel Khelifi gibi. Kimi seans sonrasında yönetmenler ve oyuncularla film konusunda tartışmak da mümkün.

Arap sinemalarının ünlü ustalarına, oyuncularına saygı veya onları anmak için seçme filmlerinden oluşan özel bölümler var: Bu yıl örneğin Leyla Murat için bir bölüm bulunuyor. Ayrıca Mısır çizgi filminin kurucuları, öncüleri Frenkel kardeşler için de.

Belgesel Filmler bölümünde Cezayirli ve Filistinli kadına ve mücadelelerine ilişkin filmler dikkat çekiyor. Cezayirli kadınların FLN (Ulusal Kurtuluş Cephesi) öncülüğünde ulusal kurtuluş savaşına katılmaları ve daha sonra islami kurallara göre ailenin ve kadının konumunun yeniden düzenlenmesi üzerine, kadınların toplumsal, ekonomik faaliyetlerinde ve aile hukuku çerçevesinde sınırlamalara gidilmesi, örneğin çok eşlilik ve sorunları, anlatılıyor. Mısır'da gençlerin, kız ve erkek çocuklarının ilişkileri, türban

taşınması veya taşınmaması meselesi ve zamanla taşıyan genç kızların vazgeçmesi ve benzer konuları anlatan filmler de izlenebilir.

Birkaç filmde Filistin’de kadının mücadelesi aktarılıyor: Örneğin Mai Masri, Hanna Ashrawi, Une Femme de Son Temps (Hanna Aşravi, Zamanının Kadını) belgeselinde artık herkesçe tanınan Aşravi’nin yaptıklarında bütün Filistinli kadınların mücadelesine tanıklık ediyor. Mai Masri daha önce Zahra El Kındoul isimli filmde Filistinli kadınların İsrail işgalcilerine karşı nasıl savaştığını anlatmıştı.

Sinemanın sorunları değişik tartışmalarda ele alınıyor: Örneğin 28 Haziran cuma günü “Kamu sektörü, özel sektör, arap sineması için hangi gelecek” başlıklı ve ertesi gün “Lübnan yeni sineması” konulu tartışmalar yapıldı.

30 Haziranda ödül alan filmler İnititut’de gösterildiler: Bir kez daha.

(3 Temmuz 1996).

LA ROCHELLE FİLM ŞENLİĞİ

“Başka dünyaların” filmlerine öncelik vermesiyle tanınan La Rochelle Film Şenliği’nin 24’üncüsü La Rochelle kentinde 28 Haziran 1996’da başladı ve 8 temmuza dek sürdü.

Geçmiş dönemlerin sinemacılarına saygı ve anma yanında yarışmalı bölümde yeni filmler izlemek olası.

Bu yıl, amerikan güldürü filmleri oyuncusu Max Davidson, italyan sessiz sinemasının unutulamaz kadın oyuncusu ve döneminin divası Pina Menicelli anıldılar.

“Saygı Bölümünde” ise Çek Cumhuriyeti’nden Karel Kachyna, Japonya’dan Mariko Okada ve Kijû Yoshida, Fransa’dan Jacques Rozier yanında Türkiye’den Ömer Kavur bulunuyor. Yılmaz Güney’in “izleyicilerinden” ve arkadaşlarından Ömer Kavur, “Yatık Emine”, “Yusuf ile Kenan”, “Anayurt Oteli” gibi artık klasikleşmiş ve son derece başarılı filmleri yanında son yıllarda gerçekleştirdiği “Gece Yolculuğu”, “Gizli Yüz” ve kısa metrajlı filmi “Buluşma” ile seyircisinin karşısında.

“Olduğu Gibi Dünya” bölümünde Fransa, Litvanya, İtalya, Guine-Bissau, Yunanistan, Almanya, Finlandiya (ünlü Aki Kaurismaki ile), Polonya, İran (Mohsen Makhmalbaf, Gabbeh ile katılıyor), Romanya (ünlü Lucian Pintilie, Trop Tard: Çok Geç, ile), Arjantin, Portekiz, Bolivya, Danimarka (artık çok tanınan ve vazgeçilemez

yönetmen Lars Von Trier ile) ve İngiltere'nin en çok bilinen, en iyi yönetmeleri filmlerini sunuyorlar.

Toplam 120 film... 270 seansta, on gün boyunca...

(10 Temmuz 1996)

ODY SABAN: TENİNDEKİ RESMİ TAŞIMAK

Ressam Ody Saban'ın yeni resim sergisi Paris'te Elele Derneğinde (20, rue de la Pierre-Levee 75011) 7 Kasımda başladı. 22 Kasıma kadar sürdü. Serginin başlığı La Chair comme une arme: Bir silah gibi beden. Bedenini silah gibi kullanmak yani.

Ody'nin resimlerine baktığımızda akla ilk gelen “çatlak yaratıcılık” veya “yaratıcı çatlaklık”. Delilerin tatlısı cinsinden yaratıcıların yarattıkları anlamında. Ody elbette deli-meli değil. Dahası son yıllarda delilerin yapıtlarının ticarileştirilmesi olayı üzerine sesini yükseltenlerden. Her “deli”nin yaptığı resim sanat eseri sayılır mı? İşte yanıtlanması müthiş zor bir soru.

Ody'nin güncel meselelere yakınlık duyarak çizdiğini saptamak da olası: Örneğin “Ölü Deniz'in tutsağı”: Filistin ve İsrail çocuklarının öyküsüdür. Anlayana.

Ast-Komutan Markos konusunda çizdikleri Chiapas halklarının isyanına dayanışma simgesidir. Markos şair olarak gösteriliyor bir tabloda. Bir diğerinde “apaçıklığı” ile. Daha tabloyu bitirmeden birlikte baktığımızda, Ody, “Şuraya belki bir göz koymalı” dedi. Bitirdiğinde tablosunu göreceğiz: Göz koydu mu? Koymadı mı? Markos'u çizmesinin nedeni Markos'un herşeyi ve herkesi “kutsallıktan çıkarmak” istemesi mi? Ody'nin her türlü kutsallaştırmaya karşı olduğu besbelli.

Sanat tarihçileri ve sanat eleştirmenlerinin kimine göre, sürrealizm/GERÇEKÜSTÜCÜLÜK 1930'ların sonunda, hadi bilemediniz André Breton'un 1966'da vefatıyla, tarihe karıştı. Asla doğru değil. Paris'teki sürrealist grubu bunun ispatı. Ody'nin yapıtları da. Ody grubunun anarşistler ve marksistler biçiminde ikiye ayrılmasını belli belirsiz bir umursamazlıkla izliyor. Yanılmıyorsam her iki kümenin de toplantılarına katılıyor.

Red ve olumsuzlama, arzu, isyan ve şiirden kökenlerini aldıça sürrealizm yaşayacaktır. Ve Ody Saban sürrealizmin Paris'teki ortadireklerinden biri olarak kalacaktır. Öyle olması da bütün kadınlar, ezilmişler, yoksullar, devrimciler ve isyancılar için daha iyidir. Emin olabilirsiniz.

(Kasım 1996).

SONRA-CILIK'IN SINIRLARI

Postmodern deyimini duymayan kalmadı. Post sonra anlamına geliyor. Örneğin postopératoire, operasyondan sonra demek. Mektub yazıp bitirdikten sonra bir şey eklemek isteyince post scriptum veya kısaltarak PS yazıyoruz. Yani yazımdan sonra eklenen not demek.

Postmodern işte bu çerçevede modernliksonrası anlamına geliyor. Modernizm anlayışı sonrası yani. İçerikte ve biçimde/usluhta fantaziye kaçan unsurlar taşıyan anlayış: Modernizmden ve “onun ciddiyetinden uzaklaşmak” için.

Postmodernizm aynı zamanda kısa sürendir. Bir süre sonra yok olan veya yok edilen bir sanat eseri örneğin. Bunun çok eskilerden gelen tipleri bulunuyor. Bu tür sanat ürünlerinin postmodernist sıfatlanmasıyla damgalanmadan çok önce Amerikanın gerçek sahiplerinin, “Yerlilerin”, kumdan desenleri örneğin: Yapılır, ve resim/desen tamamlandıktan sonra yok olmaya bırakılır. Yokedilir. Tibet halkının mandala adını verdiği desenlemek de bu tür bir sanattır: Hinduizm ve Budizmde sembolik değerler içeren çember içine yapılan desenler kalıcı değildirler...

Yüzyılımızın (1996'da yirminci yüzyılın sonundaydık. MŞG) sonuna doğru gittikçe kendinden söz ettiren postmodernizm ortaya çıkmadan önce de bu biçimde algılanabilecek sanat ürünleri vardı. Zaten bir şeyin ille varolması için onun adının konmuş olması aranmaz. Ne kadar iyi!

Postmodernizmin kayıtsız şartsız savunucularına, postmodernizmin körükörüne inanmışlarına bakarsak, “Modernlik bitecek, veya zaten şu anda can çekişiyor, yakında ruhunu teslim edecek ve bitti biter.” Aynı ağızlar “Günümüzün tamamen ve her alanda ve herkes için postmodern olmak zorunda olduğunu” vurguluyorlar. Onlara kalırsa “Modernlik bitti, postmodernlik başladı. Herkes ve her şey postmodern olmak zorunda .” Aksi halde feci şekilde geri kalınmış olacak. Feci şekilde treni kaçırmış olacağız.

Aman ne olur acele edelim!

Oysa hiç de öyle bir durum söz konusu değil:

Önce modernliğin bittiği henüz resmen (!) ilan edilmiş değil. Modernliğin bitip, yerini postmodernliğin aldığını iddia etmek ise kendini çok beğenmenin yeni yansımasıdır.

Modernlik yaşıyor. Ne kadar daha yaşayacağını zaman gösterir.

Postmodernlik herkesi ve her alanı kapsamış da değil. Hem ne kadar iyi! Nitekim hepimiz biliyoruz, birçok sanat anlayışı, birçok yaşam biçimi birlikte ve bir arada yaşayabilirler. Bunun dünya kadar örneği var.

Öte yandan kimi akımlar, sanat anlayışları ve yaşam biçimleri bir tür “MODA” olarak lanse edilirler. Üstünde bilen ve bilmeyen

yazar. Tartışır. Çok ciddi “forumlar”, “açık ve kapalı oturmalar” (yazılıştta yanlış yoktur) yapılır. Ve sonra bir gün bir bakarsınız taşını tarağını toplamış ve ayrılmış aramızdan:

1950’li ve 60’lı yıllardaki “VAROLUŞÇULUK” akımını anımsayanlar lütfen “parmak kaldırsın!” “Sınıfta” kaç kişi kaldı “kendine hala varoluşçu” diyebilen? Aynı şey 1960’lar ve 70’lerdeki “HİPPİLİK” için de söylenebilir.

Bu tür geçici ve saman alevi örneği başka akımlar da var.

Bugün postmodernlik ve hele onun Türkiye’ye yansıtılması (Dikkatiniz rica ediyorum: YANSIMASI DEMİYORUM YANSITILMASI DİYORUM), işte bu moda cereyanı içinde yaşandı/yaşanıyor. Bunun böyle olmasında postmodern “ustaların”, “öğrencilerinin”, Avrupa başkentlerinde “öğrendiklerini” işportalamalarının rolü yadsınamaz. Öte yandan 1990’ların, kimi şom ağızlılara göre, “ideolojilerin”, hatta ideoloji ne demek TARİHİN, sonu(!) olduğunun resmen ve hıleylen duyurulmasının etkisini de es geçmemeliyiz. Madem ki “ideolojiler öldü”, kendisini ideoloji gibi bile tanıtmayan ve zaman zaman “herşeyin üstünde”, hani zenzem suyuyla yıkanmış türünden, göstermeye çalışan postmodernlik kötünün iyisi gibi alınmaya başlandı. Hata!

SONRA-ÇILIK

Günümüzde postmodernizm ve her türlü POSTİZM/SONRACILIK bir tür moda biçimini aldı. Herkes heryerde postmodernizm

arıyor. Kimiyse eleştirmek istediği bir şeyi kötölemek için “postmodern oldu” diye niteleyebiliyor. Postmodernizm neredeyse küfür haline getirildi.

En yaygın post sözcüğüne “post mortem”de rastlıyoruz: En çok kullanılan biçimiyle: Yani ölümden sonra.

Postizm yani sonracılık bana kalırsa gelecek için hiç bir şey öneremeyeceklerin, önermek istemeyenlerin “modası”dır. Gelecek korkusunu sömürenlerin “reçetesi” ve aynı zamanda “ilaç”. Oysa SONRAYI, SONRASINI YENİ BİR TARİHİN BAŞLANGICI OLARAK DÜŞÜNEBİLİRİZ. Niçin “sonrası” veya “gelecek” bizzat kendisi bir SON olsun?

POSTMODERN BİR FİLM, BİR “SİNEMA”: “GÖREVİMİZ: TEHLİKE”

Son haftalarda yüzden çok ülkede birden piyasaya çıkarılan ve kimi ülkede gişe rekorları kıran MİSSION: İMPOSSIBLE isimli filmi alalım. Adı film ama kendisi film değil. Bir “seyirlik”. Bu ürünün eğer bir mesajı varsa mesajı, ve en azından göstermek istediği, postmodernizmdir.

Oysa bizzat bu ürünün de postmodern olmasını çok isterdim. Ve bunun için de bu ürünün gösteriminden “BEŞ SANİYE SONRA” yok olması gerekiyor. Du. Bu ürün gösterimini izleyen ilk “beş saniyede” kendiliğinden yokolabilseydi BİZZAT KENDİSİ DE GERÇEKTEN POSTMODERN sıfatına layık olacaktı. Ama PARA, KÂR

VE BENZERİ UNSURLAR nedeniyle kendi kendini yokedemiyor. İşte böylece postmodernliğin sınırlarını da en çarpıcı biçimde ispatlıyor: Kâr, para ve benzeri unsurlar. Yani bunlarla birlikte gelen(geçen) ve aranan etiketler: Ün vesaire.

CIA'DA BİR "KÖSTE(BE)BEK"

Burada "vesaire"nin de kendine özgü önemi bulunuyor. Birazdan göreceğiz. Çünkü daha ürünün gösteriminin en başında CIA'nın "NOC" tipi, yani belli bir ülkede, topluma entegre olmuş ve yakalanması halinde "örgütün" kendisine sahip çıkmayacağı ajanı, bir video-kaset izliyor ve kaset "görevi" bitince, yine kendisinin anons ettiği gibi, kendi kendini "beş saniye içinde" yokediyor. Ama yüzden çok ülkede birden piyasaya sürülen ve para kazanmak için üretilen ürünün her gösterimini izleyen beş saniye içinde kendi kendini yoketmesi olanaksız. "OLANAKSIZ". Ve bu film burada kopar! Hatta gerçekten kop-malıydı. Ama kop-madı/kop-muyor.

Aslında bu seyirlik ürün postmodern bir saf-sa-ta:

Çünkü buna inanacak safların aranması ve bulunup sinemaya götürülmesi gerek. SA-TIŞINI bu nedenle allı pullu medyalar üstleniyor elbette. Parasıyla. Ve herbiri seyirde övülecek bir nokta buluyor: Kimi örneğin başrol oyuncusu ve hristiyan bir tarikatın bir numaralı parasal destekçisi Tom Cruise'in "oyuncululuğunu". Kimi yönetmen Brian De Palma'nın "ustalığını", Hitchcock'un "en iyi temsilcisi" olduğunu vurguluyor. Kimi ise sondaki "son derece başarılı tren sahnesinin dayanılmazlığını" belirtiyor... Seyirde postmodern unsurlar eksik değil: CIA ajanlarını "satanla", yani

“köste(be)bekle”, satanı bulmaya çalışanın yani “asıl oğlanın” aynı insan olabileceğinin vurgulanması. “Asıl oğlanın” sık sık “yüzünü” değiştirerek başka tipler biçimine bürünmesi. “Akvaryum” isimli lokantanın havaya uçurulması sonrasında kafa, kol, ayak, bacak ve insan vücudu parçalarının PAR-AM-PAR-ÇA gösterimi...

Dialoglarda da postmodern izler var: Örneğin “kaçan” için, “Gecede bir delik açtı” cümlesi. Konuşmalarda “tele”, yani “uzaktan”, sözcüğünün birçok kelimenin başına getirilmesi: “UZAKTAN” DÜNYA/“UZAKTAN YAŞAM”...

Dahası her türlü haberleşme, iletişim, mesaj gönderimi, “mektublaşma”, adam/ajan bulunması, İNTERNET aracılığıyla yapılıyor. Postmodernizmin gereği elbette. Seyir böylece bir tür “oyun”/“savaş oyunu”, haline getiriliyor. Komutan konumunda elbette seyirci bulunmuyor. Seyirci “YETKİSİNİ” asıl oğlana aktarmış durumda. Seyirciden istenen sadece ve sadece “asıl oğlanla” kimlik-bütünleştirmesi ve onun izinden yürümesi: “Kötüleri cezalandırmak için” tabii ki...

“İYİLİK” VE “KÖTÜLÜK”...

Çünkü seyirde DİN HiÇ EKSİK değil. İYİLİK ve KÖTÜLÜK DE eksik değil. Her şey internetle. Her şey artık soyutlaştırılmış boyutlarda olabilir. Ama KİTAB ASIL KİTAB hep yazılıdır: Seyirde referans kaynağı, KÖSTE(BE)BEK’İN ve asıl oğlanın baş vurdukları ASIL KAYNAK İNCİL’DİR çünkü. Ve o YAZILIDIR. Dedik ya: Asıl oğlan rolünü oynayan hıristiyan bir tarikatın para babası.

“Uzaktan” yönetmek, uzaktan haberleşmek sonrasında seyir tamamen İNSANSIZ-LIK boyutunda dramatik sıkıntı verici bir biçime bürünüyor. YAŞAM METALLEŞİYOR TÜMDEN: Nitekim son sahnede helikopter ve hızlı tren “çatışması”nda İNSANLAR DA METALLEŞİYORLAR: İNSAN TAKA-TUK OLUYOR. Böylece yüzyılımız sonunda her şeyin tam anlamıyla UZAKTAN KOMUTAYLA YÖNETİLDİĞİNİN altı çiziliyor. İnsan: Metal. Bir “kahramanın”, bir insan için “yeniden kullanılamayacak bir maddeden yapıldığını” belirtmesi: İNSAN ÖLÜR VE KENDİ KENDİNİ YOK EDER. Elbette “görev” bitimini izleyen beş saniyede (!) Ve “başka şeye” dönüşemez! Fransa’da 1970’lerin başında sinemalara müşteri çekmek için ilginç bir reklam kampanyası başlatılmıştı ve bir reklam sloganında aynen şöyle deniyordu: “YAŞAMI SEVEN SİNEMAYA GİDER.” Ya da “Yaşamı sevdiğimiz için sinemaya gideriz.”

Bugün sanki tersi için reklam yapılıyor: “Sinemaya geliniz madem ki YAŞAMINIZI SEVMİYORSUNUZ.” Ya da “Madem ki yaşamınız yaşanılacak gibi değil sinemaya geliniz.” Ve sinemada size/bize, hepimize, UYUTUCU ilaçlar verilsin. Reçetesiz lütfen! UYUUU

Nitekim adı geçen seyirlik ürün (özellikle film demediğim artık çok belli olmaya başlamadı mı?), son derece A-SEKSÜEL. Filmde birkaç kadın ajan da var. Ama daha ilk on dakikada hemen ikisi “devreden çıkarılıyor”. Eleniyor. Bir tek kadın ajan kalıyor: Fransız bayan oyuncu Emmanuel Beart’ın canlandırdığı (!) Claire tipi. Bu rol için bir Fransız bayan oyuncunun seçilmiş olması pek “masum” değil. En kötü rol de O’nun çünkü. Seyir a-seksüel dedim: Çünkü bu kadın ajanla asıl oğlan arasındaki ilk insani temas sona doğru gerçekleşiyor: Ve sadece elele dokundukları gösteriliyor: Arif olan anlar. Seyir böylece son derece İNSANLIK-DIŞI VE SOĞUK

OLDUĞUNA bir örnek daha veriyor. Toplumsallık sıfır düzeyde. Elbette bir sinema ürününün ille toplumsal olması gerekmiyor. Ancak buradaki kadar soğukluk da dikkat çekiyor.

KISSADAN HİSSE: Bu sinema ürünü bir film değildir. Fransızların deyişle “sinemadır”. Biz bunu “rol kesmek” diye çevirelim. Rol kesiliyor. Herkes kendi rolünü oynuyor. Ve gidiyor: YOK-OLU-YOR.

Seyir öyle bir seyir ki bitişini izleyen ilk beş saniye sonrasında aklınızda konu, mesele, kıssası, hissesi hiç bir şey kalmıyor. VE BÖYLECE AMACINA ULAŞIYOR: YAŞAMIN VE SANATIN (Burada sinemanın) SİLİCİSİ OLUYOR ÇÜNKÜ. GÖRÜNENİN SİLİCİSİ. SİLGİ YANİ. Seyir bitince hiçbir şey kalmıyor: YANILI-YORUM: FİLMİN kendisi kalıyor. Bobinler yani. Eğer (başta söylediğimi yine-li-yorum) bobinler, film şeritleri, kendi kendilerini, bitişini izleyen ilk beş saniyede, yokedebilseydiler SEYİRİN GÖSTERMEK İSTEDİĞİ GERÇEKLEŞECEKTİ: İlk postmodern film olacaktı. Öyle olmuyor. Ve o nedenle bu seyir filmliğe terfi edemiyor: BARBE A PAPA olarak kalıyor: Hemen tüketilmek üzere. Ve tüketir tüketmez uçup giden: Ne tad ne tuz!

(14-20 Kasım 1996)

ÇOCUKLAR(IMIZ) BİZE BAKIYORLAR

Brüksel’le ilk tanışmam 1968’in son ayının son gününe rastlar. Londra’dan gelip İstanbul’a doğru giderken, bir geceliğine mola verdiğimiz Hotel du Coq (Horoz Oteli. Böylesini ancak Fransa hayranı Valonlar icat edebilir!) Gare du Nord’un hemen yanı başındaydı. Ve ertesi sabah uyandıığımızda otelin alt katının Anadolu yerlisi ve kağıt oynama meraklısı işçilerle dolu olduğunu hayretle görmüştük. Bu kadarı da sadece romanlarda olur demeyin lütfen. Gel Brüksel’e, o kadar otel içinde yurttaşlarının mekan tuttuğu otele yerleş, bu şans değilse nedir? O günlerin Brüksel’i şirin bir taşra kenti havasındaydı. Ve Aralık kar ve soğukunda, tramvayları, sıcaklığıyla 1960’ların sanki Üsküdar-Kadıköy tramvayları...

Brüksel henüz “düşmemişti.”

Bugünkü Brüksel, hele bugünkü Belçika “bir başka”: Bambaşka:

Anlatsınlar diye yardımına iki kardeşi davet ediyorum:

Yardıma Belçikalı iki kardeşi çağırıyorum: Dardenne (Darden okunur) kardeşleri.

Jean-Pierre ve kardeşi Luc Belçika’da belgesel filmleriyle tanınan iki sinema ustası. Birkaç kuruşlarını biraraya getirip bir uzun film

çektiler. Adı: LA PROMESSE (VAAT). Kime ne vaat edildiğini filmi izleyenler görecekler. Filmin anahtarını vererek sihirini bozmamalı.

Filmin ilk anından sonuna kadar herkes yalan atıyor. İnsanlar arasındaki ilişkiler yalana dayalı: Bugünkü dünyanın rezilliğinin belgelenmesidir bu. Daha ilk sahnede garajda çalışan çocuk, otomobilini bakıma getiren bayanın, dikkatsiz bir anından istifade, çantasından cüzdanını alıyor. Ve hemen sonra geri gelip cüzdanını soran bayana, yalan atıyor... Ve film süresince yalanlar defilesini izliyoruz.

Film insan tüccarı baba ile babası tarafından insafsızca sömürülen çocuğun (garajtaki çocuk) serüveni. Çocuk babasının kölesi. Köleciler babanın başka köleleri de var. Baba zaten köle tüccarı: Sosyalist Blok'un işportalanmasından sonra Belçika'ya kaçak getirilenler: Yugolar (kadınlı, erkekli), Rumenler... Ve geçmişin getirip bıraktığı göçmenler: Afrikalılar (özellikle Belçika sömürgelerinden getirilenler), Türkler, Kürtler, Sihler, Magripliler, Çinliler... Hele bir Magripli tipi var ki: Adı Hamidou, ve babanın bütün pis işlerinin aleti. Burada sembol aramak isterseniz, eksik değil elbette. Mehmet ve kardeşi kumar borcunu istemek için kapı çalar.

Baba çocuğunu okula göndermiyor. Kanunlara uygun olması için de çocuğunu çırak sözleşmesiyle bir garajda çalıştırıyor. Ama babası orada da rahat vermiyor: Ne zaman bir "iş" olunca çocuğu telefonla arıyor. Ve mesleği öğrenmesini de engelliyor. Nihayet birkaç telefon ve birkaç işe geç kalma üzerine garaj patronu çocuğa kapıyı gösteriyor.

Babanın çocuğuna yaptırdığı “işler” mi?

Kaçak yollardan yabancıları alıp pespaye eve yerleştirmek, onlara sahte “oturma belgeleri” hazırlamak... Ve çocuk asla ÇOCUKLUĞUNU YAŞAYAMIYOR: Ne arkadaşlarıyla kendine özgü motosikletinin yapımını bitirebiliyor. Ne oyun oynayabiliyor. Ve film bu bölümdeki görüntüleriyle marksist bir içeriğe kavuşuyor: Marks Amca ALİENATİON’U/YABANCILAŞMAYI önlemek için oyun oynamayı tavsiye eder. Kapitalizmin dayattığı yabancılaşma içinde yokolmayı önlemenin bir yolu oyundur. Çocuğa oyun oynama olanağı bile vermeyen baba/düzen/kapitalizm/Belçika’da yaratılan rezillik, yabancılaşmayı doruk noktasına ulaştırıyor.

Burada sigaranın da özel bir rolü bulunuyor: Filmde sigara içimi bunun için kullanılıyor: Yabancılaşmadan kaçmak için. Ama öylesine ki, baba, “küçük ayak parmağı” yani işbirlikçisi Magripli Hamidou ve çocuk öyle bir sigara içiyorlar ki ağızlarından asla düşmeyen emzik sanırsınız: Ve sanki kendi kendini yoketmenin aracı.

Filmde çocukla babası arasında kaçınılmaz hesaplaşmaya da tanık oluyoruz: ÇOCUK BABASINI “YİYİYOR”: Filmin sonuna doğru babasını ayağından zincirle asarak. Ve sadece bu sahnede sesini yükseltiyor: “Sen benim oğlumsun” dediğinde, çocuk babasına “KES SESİNİ! KES SESİNİ!” diyor: Böylesine alçak, böylesine rezil bir babanın oğlu olmaktan utanç duyduğunu haykırıyor. Filmin kilit noktası. Çocuk sonuçta gerçeği de söyleyecektir: Söylenmesi gerekene.

Film özel olarak mesaj vermiyor. Ama şunu da belirtiyor mutlaka: Hiçbir pisliğinizi saklayamazsınız: Çocuklar size/bize bakıyorlar çünkü. Ve çocuklar mutlaka gerçeği görür ve söylerler. Belçika'daki bugünkü olayları izleyip ortaokul, lise ve üniversiteli çocukların bozuk düzene ve bozuk adalete isyanını anımsayınca, Dardenne kardeşlerin öngörüsünün doğruluğu kesinleşiyor.

Filmde ırkçılığın adı anılmadan günlük yaşamdaki varlığı gösteriliyor. Polisin insan tüccarlarıyla işbirliği de yansıtılıyor. İş müfettişlerinin sıradan denetimi de.

Ve en güzeli yabancılar arasındaki dayanışma, Afrikalı iki kadın bağlamında yaşatılıyor.

Bir toplumun yetişkinliğinin göstergelerinden biri kendini eleştirenleri bünyesinden çıkarabilmesidir. Belçika toplumu bağrından kendini eleştiren iki kardeş çıkararak bunu ispatlıyor. Bu filmi sinemalarda görün demek istiyorum. Ama kaçırdıysanız, merak etmeyiniz yakında mutlaka bir televizyon kanalında gösterilir. Eminim.

(5 Kasım 1996)

BARIŞ VE SANAT

Dünyamızın barışa ihtiyacı olduğu açık: Bunun bilincinde olan Fransalı sanatçılar Mouvement de la Paix'nin (Barış Hareketi), Paris'te düzenlediği Art et Paix (Sanat ve Barış) Şenliği'ne katıldılar.

İlke son derece dayanışmacı: Her sanatçı bir yapıtını Barış Hareketi'ne hibe ediyor. Sergilenen yapıtlar satılınca, karşılığında elde edilen gelir Barış Hareketi'nin yeni faaliyetleri için kullanılıyor.

Aralarında Carmen Arrabal, Ahmed Chouai, Françoise Giannesini, Joseph Grau-Garriga, Alberto Guzman, Antonio Segui, Claude Viseiu gibi değişik birçok halkın temsilcisi iki yüz kadar sanatçının armağan ettiği yapıtlar sergilendi. Birçoğu satıldı.

Geçmiş yıllarda Picasso'ların, Jean Lurçat ve Fernand Leger'lerin başlattığı ve sürdürdüğü Barış Hareketi'nin artık gelenekselleşen Sanat ve Barış Şenliği 1996'da 13-21 Aralık tarihleri arasında kutlandı. (94, rue Jean-Pierre Tumbaud, 75.011 adresinde). Sergi, 12 Aralıkta vernissage ("cilalama") ile başladı. Barışsever sanatçılar ve dostları tanışma ve dayanışmanın zevkini tattılar.

15-19 Aralıkta aynı mekanda film, belgesel film gösterileri, konserler ve tartışmalar yapıldı.

Ekim 1996'da Meksika Birleşik Devletleri'nde yapılan Dünya Barış Hareketi genel kurulu belgeseli 17 Aralıkta izlendi...

(Aralık 1996).

PARİS: ZOOM

Fransa'ya bakış: Paris'e bakış mıdır? Yakından tanımak için. Yakından bakmak gerekmez mi? Paris Fransa'nın "ayna"sı mıdır?

Paris son derece "kozmpolit" bir kenttir. Fransızcadan gelen bir sözcüktür bu: Cosmopolite... Türkçeleştirmek/tanımlamak istersek şöyledir: Değişik ülkelerden farklı kültürlerden, dillerden, inanışlardan insanların yaşadığı mekan/yer/kent/mahalle/ülke...

Değişik ülkelerde yaşamayı seçenlere/sevenlere de kozmpolit denir. Ama konumuz insanlar değil, bir kent. Başkent: Paris için "en büyük Antilles kenti" diyenler var: Ve haklılar; çünkü Antilles'den gelenlerin en kalabalık olarak buldukları kenttir: 200.000 Antilles'li burada yaşıyor: Futbol kulüpleri bunun farkında. Ve her takımda birkaç Antilles'li oyuncu bulunması rastlantı değil. iyi futbol oynamalarının yanında.

Paris'in "artık türk kenti olduğunu" iddia edenler bile oldu. Türkiye'den gelen gazetecilerin kimi heyecanlanıp "Paris'te 100.000 Türk yaşıyor. O halde Paris bir türk kentidir" diyebiliyorlar. Aynen şöyle: "Dile kolay: 100 bin kişi. Demek ki, Paris de artık bir Türk kentidir." Vay anasını! Devam ediyoruz: "Bakkalları, lokantaları, gazeteleri, kahveleri, duvar ilanları ve işyerleriyle... Türkler her gittikleri yer gibi Paris'i de değiştirmişler. Büyük moda evleri ve terzileriyle tanınmış olan bu görkemli kent şimdi, Türkler sayesinde, dünyanın önemli konfeksiyon üretim merkezlerinden birine dönüşmüş. Sayıları yüzlerle ifade edilen

konfeksiyon atölyelerinde çalışanların büyük çoğunluğunu Türkiye’den gelenler oluşturuyor.”

Devamını yazmıyorum: Çünkü neredeyse Paris’e el koyduk/fethettik diyecek gazeteci-vatandaş.

Oysa Paris hem hiçkimseye ait değildir. Hem de dokuma atölyelerinde sabahtan akşama göz nuru ve alın terinin karşılığını alamayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının tamamına yakını, Paris’in içinde değil, banliyölerinde, hem de uzak banliyölerinde oturuyorlar. Nitekim “Küçük Türkiye” adı takılan mahallenin Gare de l’Est ve Gare du Nord gibi banliyö trenlerinin gidip geldiği garların yanı başında bulunması bir rastlantı değildir. Öte yandan Paris içinde hem artık “yabancılara” kimse ev kiralamıyor. Hem Paris içinde ev kiralari el yakıyor. Hem de nihayet vatandaşlarımızın bir bölümü yaşam boyu kira ödemektense kılı kırk yarıp ev satın alıyorlar: Hesaplı evler ancak banliyölerde, çok uzak banliyölerde bulunabiliyor.

Şimdi bütün bunları İstanbul’undan kalkıp Paris’lere kadar gelen ve Paris’i bir “otomobil penceresinden tanıyan” müthiş gazetecilere anlatmaya değmez. Onlar zaten herşeyi Paris’e gelmeden önce bile “biliyorlar”. Nasıl olsa Paris İstanbul’dur ve Türkiye Fransa’dır onlar için: Bu nasıl iş böyle demeyin?: Başımıza işler açmayın.

Hem zaten Paris’e gelenleri Champs Elysees’den ötesine geçmeyi kendilerine yedirmezler:

Hilafım yok: 30 Ocak 1996 gecesi, saat 22 civarında, Champs Elysees’de Uniprix isimli supermarketten (Fransızlar supermarché diyorlar: Türkçesini “superpazar” biçiminde yapalım isterseniz) çıkarken, iki çift Türkle karşılaştık. Orta yaşlarda iyi giyimli iki bayan ve iki bay: Birinci bayan, girerken, eşine döndü, “Bak bundan alcağız” diyerek bir malı gösterdi vitrinde: Bay hemen arkasındaki öbür bayanı ve bayı umursamadan aynen: “A... koyayım bunun” dedi. Hayret! Donduk kaldık. Eşim ve ben. Bu adamlar, Paris’in en önemli caddesinde ve o saatte açık tek süperpazarda kendilerinden başka kimsenin Türkçe bileceğini nereden akıllarına getirsinler? Hani “türk kenti”ydi Paris? Hani “Paris bir şenliktir”? Magandaların magandalıklarını göstermeleri için ille Paris’lere kadar gelmelerinin bir anlamı var mı?

(18 Şubat 1996).

MER-AK(IL)LISINA

Belfort, Fransa nam ülkenin kuzeydoğusunda, Strasbourg kentinin hemen güneyinde, şirin mi şirin ve kendi halinde bir taşra kenti.

Türkçeye Şirinkale diye çevirebiliriz. İsmi elbette: Kendisini değil: Çünkü kentler maalesef, ve belki de ne iyi, başka dillere çevrilemezler.

Belfort'u bilenler bilir: Öteden beri Türkiyeli, Yakınoğulu ve Magribli işçileri, göçmenleri, mültecileri pek çoktur. Göçmenler yıllardır buradalar. Mülteciler ise son yıllardaki askeri darbelerin, olağanüstü hallerin, sürgünlerin, köy boşaltmalarının yoğun bir biçimde gönderdiği kesim.

Kent doktorları birkaç yıl önce şaşırdılar birdenbire, yinelenen bir hastalık nedeniyle: Çünkü muayeneye gelen müşterileri arasında, özellikle 46-54 yaş grubundaki bayanlar arasında ve hele Türkiyeli bayanlar içinde osteomoloji (kemikbilim) olguları pek sıkı.

Evet çok şaşırdılar. Nasıl şaşırmaları?

Fransa'da eşine menendine rastlanmaz bir hastalık çünkü. Ve böylece Belfort doktorları Fransa'da görülmemiş "yeni bir hastalık" "keşfettiler": Yetişkinlerde başgösteren kemik zayıflığı, kemiğin eğilmesi, kemiğin kırılması. Öyle bir hastalık ki çok

şiddetli kemik ağrılarıyla kendini hissettiriyor: Feci halde kemikler sızlıyor.

Dediğim gibi, öncelikle ve özellikle KADINLARDA. Çocuklarda rastlanan raşitizm (kemik yetmezliği ve benzeri sorunlar sonucu çocukların cılızlığı, kavrukluğu, çelimsizliği, gelişmemişliği) hastalığının bir türü sanki: “Büyüklerde”/“yetişkinlerde” ki raşitizm dense yeridir.

Hastalığın birçok kadında başgöstermesi üzerine Belfort’lu doktorlar, meseleyi anlayabilmek için ve nedenlerini bulabilmek için bir araştırma yaptılar:

Türkiyeli, Magribli ve Fransalı kadınların 46-54 yaş grubundan bir “panel” oluşturdular: Belli sayıda kadını seçtiler. Ve araştırmaları sonucunda şunu keşfettiler: Hastalığın kökeni D VİTAMİNİ EKSİKLİĞİDİR. Kesinlikle saptadılar bunu.

“Kalsiyum ve fosfor metabolizmasını etkileyen” bu hastalığın en büyük nedeni ise, dikkatinizi rica ediyorum, GÜNEŞTEN, GÜNEŞ IŞINLARINDAN YETERİNCE YARARLANIL(A)MAMASI.

Bilindiği gibi, D vitamininin en büyük bölümü güneş ışınından ediniliyor. Geri kalanı ise yenilenlerden: “Gıda”dan. Beslenmeden.

Bunun üzerine, önce sorunun, yenilenlerden kaynaklandığını sanan doktorlar, Türkiyeli kadınların beslenme düzenini yakından ve özel bir biçimde incelediler: Ve Türkiyeli bayanların yediklerinin, araştırmaya konu olan diğer bayanların yediklerinden hiç te farklı olmadığını ortaya çıkardılar: O halde bu hastalığın, bu kemik ağrılarının, sızılarının, bu kemik zayıflığının, kemik eğrilmesinin ve hatta kemik kırılmasının nedeni nedir? Nerededir?

Yeni araştırmalar yaptılar ve sonucunda GERÇEĞİ BULDULAR:

Kemik eğrilmesinin, kemik ağrılarının ve hatta kemik kırılmasının nedeni DIŞARIYA YETERİNCE ÇIKMAMAKTIR. GÜNEŞ IŞINLARINDAN YETERİNCE YARARLAN(A)MAMAKTIR. Bu artık tıbbî olarak saptandı.

Çünkü Belfort istediği kadar Fransa'nın en burjuva merkezlerinden biri olsun: Bizim KADINLAR(IMIZ) maalesef sokağa çık(a)mıyorlar. Veya sokağa çıktıklarında öyle bir örtünüyorlar ki ne güneş ışığı alabiliyorlar. Ne D vitamini.

Kadınlara sokağa çıkma izni verilmiyor çünkü birçok ailede. Ve bu nedenle kadınlar yeterince sokağa çıkamıyorlar. Çıkma "izni" verilirse, çıkma "izni" alınabilirse o zaman da çok sıkı örtünüyorlar: Ve kısa süre içinde zaten hızla eve dönmek zorundalar: İşte bu çerçevede ev tam anlamıyla HAPİSHANEYE dönüşüyor. Müebbet. Türkiye'de hani ilkbaharla birlikte ve yaz aylarında arada bir BAĞA,

BAHÇEYE, BOSTANA, KIRA çıkılır. Gezinti yapılır. Buralarda o bile yok.

Bilmem Tevfik Başer'in çok güzel, çok yerinde ve çok dramatik filmini gördünüz mü: 40 METREKARE ALMANYA: Görüp-görülecek Almanya "evle" sınırlı çünkü. İşte gerek Fransa'da gerekse Almanya, Belçika, Hollanda veya diğerlerinde kimi zaman durum aynen filmde anlatılan gibidir. GENEL OLARAK: Ve istisnalar kaideyi/kuralı bozmaz/ bozmuyor maalesef.

Artık bu durumdaki kadınlar bir TERCİH YAPMAK zorundalar: Ya kemik ağrıları, genç yaşta kemik sızıları, çocuklardaki gibi kemik eğrilmesi ve kemik kırılmaları. Ya da GÜNEŞ VE TEMİZ HAVAYA ÇIKMAK. GÜNEŞTEN, GÜNEŞ IŞINLARINDAN VE TEMİZ HAVADAN YARARLANMAK. Hiçbir maddi harcama, hiçbir masraf, özel olarak hiçbir yeni angarya istemeyen bir eylem. Belki biraz cesaret ve biraz kararlılıkla BİR ADIM ATMAK: HAYDİ KADINLAR(İMİZ): GÜNEŞ SİZ(LER)İ BEKLİYOR.

(21-22 Haziran1996).

YOL-CULUK

Penceremde kırılan yağmur damlaları. Yağmur taneleri. Uzakta peşpeşe dizilmiş ışıklar yitip gidiyorlar.

Yitip giden, uzakta, peşpeşe ışıklar yarışıyorlar trenle. Uzakta. Çok uzakta.

Uzakta trenle yarışan peşpeşe dizili ışıklar yitip gidiyorlar: Çünkü yolcu şoför.

Ve “çünkü”lerden sonra ekliyor: “Eve gelen Almanca halı olur. Ama bir Kürt veya bir Türk gelmeye görsün evine, dirseği vurur.”

Arkadaki, ikisi japonumsu, uzakdoğulu, çinimsi ve biri italyanimsı, üç bayan İtalyanca konuşuyorlar. Sağımdaki ikili koltukta uyumaya çalışan Fransız engelliyorlar herhalde. Çocuk uzanıyor: Olmuyor. Yan yatıyor: Yine olmuyor. O çocuk uğraşa dursun.

O çocuğun önündeki ikili koltukta genç bir bayan: Fransız olmalı, yazıyor, düşünüyor. Ama iki sözcük yazdıktan sonra, derin, çok derin düşüncelere dalıyor: Kalem sağ elinde, sağ eli göz hizasında, defter yaprağı önünde, düşünüyor: Yazmalı mı? Yazmamalı mı? Saçları at kuyruğu. Yanında çantası, paltosu. Bu arada işte tam bu sırada, Fransa'nın kadın mecmualarından (dergi denmesi/yazılması ayıp olur) en tanınanlarından ikisi elinde, başka

bir bayan, koşar adım koltuklar arasından geçiyor: Büyük ihtimalle trenin arka taraflarında olduğu az önce anons edilen Bar'a gidiyor: Ne bileyim işte, havasından, bir barımtırak hava esiyor; işte öylesine hafifçe. Evet koşan adımlarla.

İtalyanca konuşan üç kadının yanlarındaki ikili boş koltuklara yerleşiyorum. Koltuk ikili ama mekan dördü: Karşımdaki ikili koltuk da boş. Cumartesi gecesi treni bomboşa yakın. Koşturuyor.

Belki bu "boşluk", belki tren havası, alıp beni 1960'lı yılların başındaki Ergani-Haydarpaşa trenlerine götürüyor:

Kör Zülo'nun kaval uğurlamasıyla başlayan o tadına doyum olmaz, o sanki asla bitmeyecekmiş gibi uzanan tren yolculukları: Yolluklar. Yol için anamın o mübarek elleriyle, günlerce önceden hazırlıklarına başladığı ve içine kendisinden, kendi anasından, anasının anasından kalanları, gelenleri kattığı yolluklar: Yol-luk-lar: O içli köfteler: Sanki bin yıl kalacak cinsinden. O köfteler: Yanında ekmeğiyle. O dolmalar: Patlıcan, biber, domates dolmaları. O tadına doyum olmaz sarmalar: Bağdan özenle seçilen asma yapraklarına sarılı o anılar: Açıktım ana. Açıktım...

Uyanıp uyanıp uyumalar. Uyumalar uyanmadan. Uyanmalar: Uyuduktan sonra yeterince. Uykum var günler öncesinden kalan. Uykum olmalı uykusuzluktan. Uykum var. Uykum. Uyumalı. Uyu. Uyuyorum...

++++

Bulutların arasından görüyorum: Nenem, anam, ablalarım, kardeşlerim ve çocukluğum. Her yaz olduğu gibi Makam Dağı'na çıkmış, Zülküf Peygamberin türbesini ziyaret etmiş, Ergani'ye inerken Çiftpınar'da mola vermişiz. Mola demek lafın gelişi: Başlıbaşına bir piknik ki değme gitsin: Günlerce önceden hazırlanmış puf börekler, kıymalı börekler, zeytinyağlı dolmalar, peynirin hası ve aklınıza ne gelirse. Nigâr ablam çayı demliyor. Annem yiyecekleri çıkarıp, örtünün üstüne seriyor...

Çiftpınar, kasabanın içme suyunun çıktığı kaynaktır. Suyu buz gibidir: Bir içen bir daha unutamaz tadını. Çiftpınar'ın hemen yamacında Kasaba Mezarlığı bulunur. Babam yıllar sonra buraya dinlenmeye çekildi: Manzarası müthiş çarpıcıdır: Ergani'nin tümü ayağı altında yayılır. Uzaktan, güneşli bir günde, Hilar Çayı'nı bile görebilirsiniz. Biraz daha yakınından Ergani-Maden karayolu geçer. Daha ötelere ise kara tren. Küçük bir tepeciktedir yani. Babamı gıbtayla anıyorum.

Ve sol dibinde Çiftpınar.

Yemek sonrası akşam serinliği yaklaşırken çocuklar saklambaç gibi bir oyun oynuyoruz: Sık kavak ağaçlarının arkasına saklanıyoruz, sonra birden bire çıkıp küçük bir taşçık sallıyoruz: Karşımızdakine. Kardeşlerimize. Bir çıkıp bir taşçık atayım diyorum, kavak arkasından çıkar çıkmaz küt diye bir taş geliyor sol gözümün üstüne: Gözüm mosmor, anam ve nenem bağrışıyor hemen

sesime: “Kadan belanı alam, vay başıma gelenler...” Sesler uzaklaşıyor, çocuk başım dolanıyor, ayaklarım yerden kesiliyor... Ve uçuyorum...

Makam Dağı’na çıkışlar başlıbaşına bir serüvendir: Kasaba çıkışında, evlerin avlularındaki meyve ağaçlarının yerini, önce çeviz ağaçları alır. Makam Dağı’nın ilk tepeleriyle birlikte ise badem ağaçları: Artık gününe ve zamanına göre, çevizi dalından koparıp yemek isterseniz: Önce kabuğunu temizlemelisiniz: Ellerinize. Ve elleriniz yemyeşil olur. Ki öyle birkaç yıkamayla çıkaramazsınız. Kokusunu unutamazsınız: Taze çevizin. Taze bademin. Tadına doyum olmaz çünkü...

++++

Bir otel odasında uyanıyorum. Otel caddeye bakıyor. Ana caddeye. Gürültünün içindeyim. Gürültü benim içimde: Otomobil, kamyon, tramvay gürültüsü odamın içinde. Duş. Kahvaltı. Gazeteleri almak için çıkıyorum. Alıp dönüyorum. Okuyorum. 12’de otelden ayrılıyorum. Tam çıktım ki kar yağmaya başlıyor. Kar yağıyor ve kar altında yarım saat yürüyorum. Dönüyorum. Kafeterya’ya. Yazmak için zamanım var. Yazmak istiyorum. Daktilom yok. Zamanım var.

Ne gam: Defterim cebimde kalem elimde. Defterimi cebimden çıkarıyor ve yazmaya başlıyorum. Tam o sırada yemek saati çalıyor: O zaman dönüşte yazmak üzere kalsın yazacaklarım. Yazılacaklar Paris’e kalsın. Sobelenecek Paris’e.

Öğlen yemeğini kuyruğa girerek alıyorum: Öğlen yemeği çocukluk lezzetlerini, tadlarını anımsatan çok güzel, çok iyi, çok lezzetli etli taze fasulye. Bin teşekkür. Anıların akın etmesini sağladığınız için. Çocukluk günlerine yolculuk yapabildiğim için. Şimdi Ergani'de yine karlı bir kış günüdür mutlaka. Ve bir mahallede ki, bir evde küçük bir çocuk kavurmalı fasulyeye kaşık çalıyordur: İleride ne olacağına pek bakmadan. Ama umutlu, heyecanlı ve meraklı mutlaka...

(Zamanı yok).

M. ŞEHMUS GÜZEL

PARİS, SOBE!

ekitap.ayorum.com